

Årsrapport 2022

Budgetunderlag 2024–2027

Valnämnden

Beslutad 2023-02-14, § 6

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning	3
2 Viktiga och intressanta händelser för individ och samhälle	4
3 Verksamhet	4
3.1 Uppföljning av grunduppdrag.....	4
4 Måluppföljning	4
4.1 Strategiska områden/Förutsättningar/Utgångspunkter: I Mark ska vi vara en kreativ kommun för att alla ska trivas med att bo och leva	5
5 Agenda 2030	6
6 Uppföljning av internkontroll	6
6.1 Årets internkontrollarbete	6
6.2 Uppföljning av internkontrollplanen.....	6
7 Ekonomi	8
7.1 Driftredovisning	8
8 Följetal	9
8.1 Följetal verksamhet.....	9
9 Budgetunderlag	10
9.1 Utmaningar och slutsatser utifrån årsrapporten.....	10
9.2 Omvärld.....	10
9.3 Ekonomi	10
9.4 Personal- och kompetensförsörjning	11

1 Sammanfattning

Valnämnden har under 2022 genomfört ett val till riksdag, kommun och region. Valet genomfördes, i enlighet med vallagen, på ett rättssäkert sätt. Andelen som förtidsröstade ökade beroende på utökade möjligheter att förtidsrösta. Trots detta sjönk valdeltagandet. Det sjönk dock inte lika mycket som det genomsnittliga valdeltagandet i landet.

Valnämnden har identifierat ett antal risker som behöver åtgärdas inför kommande val.

Allt talar för att andelen som förtidsröstar kommer att öka ytterligare. Eftersom förtidsröster endast får läggas i urnan efter det att vallokalen stängs innebär det att röstmottagarna får arbeta väldigt sent och trötthet kan göra att fel begås. Fler valdistrikt än dagens 21 skulle något kunna avhjälpa denna risk.

Det var svårt att få tag i de cirka 200 röstmottagare som behöver tjänstgöra på valdagen. Ett par valdistrikt var på valdagen underbemannade på grund av sjukdom och att reserverna tagit slut. Vid kommande val skulle fler av kommunens anställda kunna användas som röstmottagare.

Samarbetet mellan teknik- och serviceförvaltningen och valkansliet förbättrades vid valet 2022. Det medförde att två fastighetsskötare fanns tillgängliga på valdagen vilket var tur eftersom nyckelsystemet med taggar inte fungerade i en del vallokaler. En del fastighetsskötare körde ut och hämtade en valmaterial, och lokalerna var städade. Det var samtidigt valkansliet som körde mest material och mycket i egna bilar då andra inte fanns att tillgå. Denna del av valarbetet kan förbättras.

Det finns stora brister i kontinuiteten i arbetet på kommunkansliet gentemot valnämnden. Framförhållning saknas i bemanningen och ansvaret har mestadels vilat på en ensam tjänsteman. Detta medför stora risker för att val inte kan genomföras rättssäkert beroende på att kompetens saknas i kommunen.

Överlag anser valnämnden att arbetet med att genomföra val måste bli hela kommunens ansvar. Den framtida organisationen av valkansliet bör bestå av flera tjänstemän och ledas av en samordnare. Kansliet bör också knyta till sig samarbetspartners inom säkerhet, information, IT, fastighet och städ, äldreomsorgen och andra som kan vara aktuella.

För den som är intresserad finns en utvärdering av valarbetet vilken behandlades på valnämndens sammanträde i december 2022.

2 Viktiga och intressanta händelser för individ och samhälle

Valnämnden förändrade sin organisation för förtidsvalet vilket innebar tre nya lokaler och utökade öppettider. Med målet att öka möjligheten för väljare att nyttja sin rösträtt. De nya lokalerna var Ekelund i Horred, Lundagård i Sätilla och Kungsfors i Skene. Fler än tidigare använde möjligheten att förtidsrösta, 47 procent av de röstande i valet till kommunfullmäktige, i valet 2018 var andelen 39 procent.

Förändringar i vallagen där varje väljare enskilt skulle välja valsedlar bakom en skärm förstärkte valhemligheten. Nyheten medförde att en del vallokaler byttes eftersom valsedelställen krävde större utrymme.

Med anledning av den förstärkta valhemligheten så uppmanades valdistrikten att ordna eventuella köer utomhus. Vid några vallokaler var det tidvis kö men det påverkade inte vallokalernas öppethållande. Att det inte blev några längre köer i Mark berodde på att valdistrikten hade flera valsedelställen.

3 Verksamhet

3.1 Uppföljning av grunduppdrag

Huvudverksamhet / Uppdraget uppfyllt	Helt	I hög grad	Delvis	I låg grad	Inte alls
Val	X				





Val

- Valnämnden ska förordna och utbilda röstmottagare.
- Nämnden ska se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som val- och röstningslokaler i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppettider ger väljarna goda möjligheter att rösta.
- Valnämnden ska ta emot röstlängd, protokoll och röster från valdistrikten och överlämna detta till länsstyrelsen.
- Dessutom ska uppsamlingsräkning förrättas.

Valnämnden bedömer genom uppföljningar, egen medverkan och upprättad utvärdering att målet är helt uppfyllt.

4 Måluppföljning

Kommunens verksamhet ska planeras med vision och mål för Marks kommun som utgångspunkt. I detta avsnitt följs mål och indikatorer upp.

Symbolförklaring	
	Mål för indikator: uppnått
	Mål för indikator: delvis uppnått
	Mål för indikator: inte uppnått
	Kan inte bedömas

4.1 Strategiska områden/Förutsättningar/Utgångspunkter: I Mark ska vi vara en kreativ kommun för att alla ska trivas med att bo och leva

Nämndens mål: Vallokaler ska vara tillgängliga för alla och politiskt och religiöst obundna.

Indikatorer	Utfall 2020	Utfall 2021	Utfall 2022	Mål 2022	
Andel vallokaler som är politiskt och religiöst obundna	96%	96%	100%	= 100%	●
Andel vallokaler som är tillgängliga för alla	96%	96%	100%	= 100%	●

Alla vallokaler som användes vid valet bedöms av valnämnden vara tillgängliga för alla och politiskt och religiöst obundna.

Nämndens mål: Lokaler för förtidsröstning ska vara tillgängliga för alla

Indikatorer	Utfall 2020	Utfall 2021	Utfall 2022	Mål 2022	
Lokaler för förtidsröstning är tillgängliga för alla	100	100	100	≥ 100	●

Alla lokaler som användes vid förtidsröstningen 24 augusti till 10 september var tillgängliga för alla. Både utifrån fysisk tillgänglighet och att de inte hade en religiös eller politisk koppling. 10 707 väljare utnyttjade möjligheten att förtidsrösta. Det var drygt 1 600 fler än vid valet 2018. Andelen som förtidsröstade ökade från 39 till 47 procent.

Förtidsröstning den 11 september erbjöds på åtta olika ställen. Syftet var att underlätta för väljare genom att erbjuda möjlighet att utnyttja sin rösträtt närmare hemmet. Två av dessa lokaler var församlingshem. På valdagen lämnades 1 207 röster, en mindre ökning mot de 1 135 som förtidsröstade 2018.

Nämndens mål: Röstmottagare har utbildats för uppdraget.

Indikatorer	Utfall 2020	Utfall 2021	Utfall 2022	Mål 2022	
Andel röstmottagare som utbildats på plats i Mark	100%	100%	99,5%	= 100%	●

Valkansliet utbildade knappt 220 röstmottagare för uppdraget. Utbildningen tog tre timmar och Valmyndighetens utbildningsmaterial användes inklusive anpassade lokala instruktioner. Utbildningarna blandade teori och praktik och upplevdes av många deltagare som givande.

Röstmottagare som tjänstgjorde under förtidsvalet samt de som hade rollen ordförande och vice ordförande i valdistrikten erbjöds ytterligare utbildning om cirka 1,5 timmar. Vilket de flesta deltog i.

149 av röstmottagarna har dessutom genomfört Valmyndighetens digitala utbildning om en timma.

På grund av avhopp förordnades två röstmottagare, med tidigare erfarenhet, strax före valdagen vilka endast genomförde Valmyndighetens digitala utbildning samt tog del av kommunens utbildningsmaterial.

5 Agenda 2030

Valnämndens uppdrag enligt Agenda 2030 är delmål 16.10. Det innebär att valnämnden ska säkerställa allmän tillgång till information i samband med allmänna val. Vid valet 2022 informerades om valet via hemsidan och Markbladet. Det handlade om var det gick att rösta och när det var öppet. Information om valdistrikten. Till vem man kunde vända sig för att få mer information. Valkansliet levererade dessutom information till Valmyndigheten så de kunde ha alla valinformation samlad för alla kommuner och regioner. Det blev bra information trots avsaknad av en kommunikationsplan, men med en sådan kunde det troligen blivit ännu bättre. Valnämnden ger därför (i sin nämndplan) förvaltningen i uppdrag att ta fram en kommunikationsplan inför EU-valet 2024 vilken ska presenteras för valnämnden i september 2023.

6 Uppföljning av internkontroll

6.1 Årets internkontrollarbete

Nämnder och styrelser har ansvar för att den interna kontrollen inom sitt verksamhetsområde är tillräcklig och ska rapportera om sitt arbete med intern kontroll.

6.2 Uppföljning av internkontrollplanen

Risker	Uppföljning	Resultat av uppföljning 2022
Störningar vid röstnings- och vallokalerna	Finns rutiner för att åtgärda störningar vid röstningslokalerna	Rutiner har tagits fram och fanns att tillgå i vallokalerna.
	Har rutiner om säkerhet ingått i utbildningen	Utbildning om säkerhet har ingått men rutinerna fanns inte på plats i april när utbildningarna startade. De ingick däremot i utbildningen för ordförande och vice ordförande i augusti.
	Har valkansliet en överenskommelse med polis och säkerhetsavdelning	En överenskommelse fanns.
Svårigheter i att rekrytera röstmottagare, samt ordförande och vice ordföranden till valdistrikt inför val.	Resultat omvärldsbevakning redovisas för valnämnden	Omvärldsbevakningen ledde till att valnämnden fattade beslut om höjd ersättning till röstmottagarna.
	Är en första planering utförd	Inför utbildningarna som startade i april fanns fullt med röstmottagare i alla valdistrikt. Men organisationen fick successivt ändras eftersom avhopp skedde.
	Finns det tillräckligt med röstmottagare i alla valdistrikt	Till valdagen behövdes cirka 200 röstmottagare. Totalt anmälde sig 248 personer av dessa kunde 50 inte tjänstgöra. Alla tillgängliga reserver användes men några valdistrikt var underbemannade. Beroende på att Mark har en grundbemanning som är något högre än andra kommuner så kunde valet genomföras på ett rättssäkert sätt. Vakanserna märktes särskilt vid rösträkningen.
Bemannning under valhelgen, t.ex. tillgång till vaktmästare och städpersonal	Bekräftelse av lokalbokning och samverkan med TSF.	Överenskommelse gjordes med chefer för fastighet och städ så de aktuella lokalerna städades på fredag eftermiddag samt att det fanns två fastighetsskötare på plats istället för en.

Risker	Uppföljning	Resultat av uppföljning 2022
Handhavandefel i hanteringen av valadministrationen (röstmottagare kan räkna fel och hantera valsedlar felaktigt)	Utbildning	Röstmottagarna gavs en gedigen utbildning. Utbildningen skulle kunna förbättras i avsnittet om rösträkning - ha en tydligare instruktion för att stödja likvärdigheten i valdistriktens arbete.
	Stödorganisation	Det fanns under förtidsvalet två personer (valkansliet) tillgängliga på deltid som svarade i valkansliets telefon. På valdagen fanns en person i valkansliet, ledamöter i valnämnden samt en person från säkerhetsavdelningen till stöd.
Underbemanning och sårbarhet på valkansliet under valår	Är arbetet med bemanningsplan på gång	Det fanns en början på bemanningsplan som på grund av sjukdom inte gjordes klar. Valkansliet var underbemannat under maj till juli.
	Finns planering av personal för samtliga arbetsuppgifter	Det gjordes aldrig någon plan för vem som gör vad. Initialt i mars när det fanns två personer i valkansliet gjordes en del gemensamt såsom kontroll och besök i vallokaler. Utbildningen planerades ihop och moment delades upp. Men när sjukdom gjorde att det fanns en tjänsteman i valkansliet så föll den teoretiska planeringen.
Handhavandefel i hanteringen av valadministrationen inför valet, t.ex. bokning av vallokaler	Bokningsbekräftelser och information till valarbetare	Det finns bokningsbekräftelser om lokalbokningar och valarbetarna har fått information om tänkta vallokaler. Förändringar från föregående val upplevdes av en del valarbetare som dåliga men visade sig fungera väl. Det begicks inga direkta fel i valadministrationen.

7 Ekonomi

Avsnittet ekonomi innehåller ekonomisk uppföljning av utfall och prognos för 2022.

7.1 Driftredovisning

Driftredovisning (belopp i mnkr)	Utfall 2020	Utfall 2021	Utfall 2022	Budget 2022	Budgetavvikelse
Intäkter					
Personalkostnader	-0,05	-0,1	-1,5	-1,5	0,0
Övriga kostnader		-0,4	-1,0	-1,0	0,0
Nettokostnader	-0,05	-0,5	-2,5	-2,5	0,0

Enligt beslut i kommunfullmäktige i delårsrapporten ökades valnämndens budget med 1 mnkr motsvarande det generella bidrag kommunen erhållit för medverkan i 2022 års val till riksdag, region och kommunfullmäktige.

Intäkter

Bidrag som kommunen erhåller för genomförande av val är ett generellt bidrag som redovisas på gemensamma verksamheter vilket innebär att valnämnden inte redovisar några intäkter. Enligt beslut i kommunfullmäktige ökades valnämndens budget med motsvarande belopp som erhållet bidrag.

Arvoden

Valnämnden har ursprungligt budgeterat arvodeskostnader för nämnd och röstmottagare med 1,2 mnkr. Efter ovan nämnda beslut i kommunfullmäktige ökades budget för arvodeskostnader med 0,3 mnkr och uppgår efter detta till 1,5 mnkr.

Vid delårsrapporten hade valet inte genomförts och ersättningen till röstmottagare beräknades överstiga budget med 0,4 mnkr och uppgå till 1,9 mnkr på grund av högre ersättning än vad som räknats med vid budgetering.

Utfallet för arvoden uppgår till 1,5 mnkr och det är främst lägre kostnader för arvode till röstmottagare än vad som beräknades vid prognosen i delårsrapporten.

Övriga kostnader

Valnämndens övriga kostnader är enligt budget. Kostnaderna har främst bestått av köpta tjänster från kommunledningskontoret, postens tjänster samt köpta tjänster från Kooperativet Arbetsglädjen. Köpta tjänster från kommunstyrelsens förvaltning är nödvändigt eftersom valnämnden är en liten nämnd utan egen administrativ personal.

8 Följetal

8.1 Följetal verksamhet

Följetal är mått som speglar verksamhetens omfattning och utveckling.

Valdeltagande

Följetal	Antal 2018	Andel 2018	2019	Antal 2022	Andel 2022
Val till regionfullmäktige		84,5%	-	22 806	82,3%
Val till kommunfullmäktige		85,3%	-	22 874	82,5%
Val till europaparlamentet			54,8%		-
Val till riksdagen	23 037	87,9%	-	22 934	85,9%

Val till regionfullmäktige

Andelen som utnyttjade sin rösträtt i regionvalet var 82,3 procent vilket är drygt 2 procentenhet lägre än i valet 2018. Genomsnittligt valdeltagande i Västra Götaland var 80,4 procent och i hela landet 80,2 procent.

Val till kommunfullmäktige

Valdeltagandet 82,5 procent i valet till kommunfullmäktige var knappt 3 procentenheter lägre än valet 2018. Valdeltagandet i Mark är 2 procentenheter högre än genomsnittet för samtliga kommuner. I Västra Götaland var det genomsnittliga valdeltagandet 80,7 procent. Högst i Öckerö med 90,2 procent och lägst i Strömstad med 74,3 procent.

Val till riksdagen

Andelen som utnyttjat sin rösträtt är 2 procentenheter lägre i Mark än valet 2018. Valdeltagandet i riket var 84,2 procent vilket är en minskning med 3 procentenheter.

Antal röstberättigade var fler 2022, 26 700 mot 26 180.

9 Budgetunderlag

9.1 Utmaningar och slutsatser utifrån årsrapporten

Den övergripande utmaningen för valnämnden är att det ska finnas en kompetens och kontinuitet i handläggningen av nämndens ärenden. Allra viktigast är förstås planering och utförande av arbetet kring allmänna val. Eftersom valnämnden inte har egen personal måste kommunledningskontoret tillhandahålla denna kompetens. Valnämnden ser det som nödvändigt att valen också blir hela kommunens angelägenhet, det ska vara naturligt för anställda och nämnder att ta ansvar för valens genomförande inom sin kompetens.

9.2 Omvärld

Det växande hotet mot vals genomförande och därmed mot demokratin i sig själv i och utanför Sverige behöver hanteras också lokalt i Mark. Kommunen behöver ha analyserat delarna i genomförandet av ett val och tagit fram åtgärder för att minimera visade risker.

I statens utredning Säkerhet och tillgänglighet vid val, SOU 2021-96 föreslås att alla val- och röstningslokaler inför EU-valet 2024 ska deklarerats utifrån tillgänglighet.

Man konstaterar i utredningen också att kommunerna har fått det svårare att rekrytera röstmottagare. "En förutsättning för ett korrekt genomförande av valen och därmed väljarnas förtroende för valförfarandet är att röstmottagarna är väl insatta i de bestämmelser som gäller för val. Men det är minst lika viktigt att kunna bemanna alla vallokaler och röstningslokaler med tillräckligt många kompetenta röstmottagare för uppgiften. Detta måste därför betraktas som en av kommunernas kärnuppgifter."

9.3 Ekonomi

Under 2024 ska val till Europaparlamentet genomföras. Valdeltagandet i valet kommer sannolikt vara lägre än vid valet till riksdag, region och kommun. Det innebär dock inte att man kan ha färre röstmottagare. Det krävs en miniminivå för att garantera att valet kan genomföras rättssäkert. Det kommer att gå snabbare att räkna eftersom det endast är ett val, samtidigt måste vallokalerna vara öppna en timma längre på kvällen.

Under 2026 är det val till riksdag, region och kommun. I kommunfullmäktiges beslut om budget 2023–2026 beslutades ramen för 2026 till 0,5 mnkr vilket motsvarar budget för ett icke-valår. Budget beräknas till 2,0 mnkr.

Det nya arvodesreglementet som gäller från med 2023 innebär högre kostnader för valnämnden. Även arvode till röstmottagare har höjts i samband med valet 2022.

Bidrag som kommunen erhåller för genomförande av val är ett generellt bidrag som redovisas på gemensamma verksamheter. Eftersom beslut om hur generella bidrag ska hanteras i dagsläget ska beslutas av kommunfullmäktige när bidraget har erhållits budgeterar nämnden med beräknade intäkter.

Eftersom valnämnden är en mindre nämnd som inte har någon egen anställd personal avropas det administrativa stödet som köpt tjänst från kommunstyrelsens förvaltning. Kostnaden redovisas som köp av tjänst (övriga kostnader). För att kommunstyrelsens förvaltning ska kunna möta upp valnämndens behov av administrativt stöd ser valnämnden ett behov av permanenta anställningar på kommunstyrelsens förvaltning. Behovet beräknas till en 30 procentig tjänst för år då något val inte ska genomföras medan behovet beräknas uppgå till en 50 procentig tjänst hela året samt en 60 procentig tjänst under 8 månader under ett

valår. Det innebär att en anställd på kommunkansliet behöver ägna del av sin tjänst för valnämndens räkning och två personer behöver ägna del av sin arbetstid under ett valår till uppgifter på valkansliet. För att få kontinuitet i kunskap om hur val anordnas är det viktigt att det är anställda med fast anställning och inte tillfälligt anställda som är ansvariga på valkansliet.

Driftredovisning (belopp i mnkr)	Utfall 2022	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Intäkter	0	0	0,9	0	0,9	0
Personalkostnader	-1,5	-0,3	-1,5	-0,3	-1,7	-0,3
Övriga kostnader	-1,0	-0,2	-1,2	-0,2	-1,2	-0,3
Nettokostnader	-2,5	-0,5	-1,8	-0,5	-2,0	0,6

9.4 Personal- och kompetensförsörjning

Valnämndens behov av personal är varierande beroende på om det är valår eller inte. Tjänsten köps från kommunstyrelseförvaltningen. Detta har i viss mån beskrivits i avsnitten 9.1 och 9.3. Det innebär att kommunstyrelseförvaltningen i motsvarande grad har färre anställda för sin egen administration när det är val.

Det är avgörande för hur ett val kan genomföras på ett rättssäkert sätt att valarbetarna har kunskap om gällande lagar och regler. De anställda på valkansliet utbildar de röstmottagare som är de som i val- och röstningslokaler möter väljarna. Det kräver goda insikter i hela valprocessen. De anställda ska kunna stödja och handleda röstmottagare vid behov. Rutiner för hur val genomförs finns men de måste hela tiden utvärderas och sättas i relation till omvärlden och förändringar i den och därmed kanske förändras.

Extraval i Sverige är ovanligt, men kommunen måste vara beredd på att det kan ske. Därför måste det också hur den aspekten finnas personal med kompetens om ett vals genomförande i kommunens organisation.